

Otto Risanger:

Velferdsordninger i privat praksis

Artikkelen oppsummerer regler for utbetaling av stønad under sykdom, svangerskap og fødsel for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende.

Sykepenger

Arbeidstakere har rett til sykepenger fra første sykedag, basert på at det foreligger legeerklæring eller melding om sykdommen fra den ansatte. Arbeids-giveren dekker de første 16 dagene, deretter overtar folketrygden.

Lønnsfrilansere og næringsdrivende har ikke krav på sykepenger fra oppdragsgivere eller kunder. De får sykepenger fra folketrygden fra og med dag 17. Men de har mulighet til å kjøpe frivillig forsikring (på trygdekontoret) som gir sykepenger fra dag én.

Maks. 352 000 kroner

Sykepengegrunnlaget – den inntekten som sykepengene skal regnes ut etter – per år kan ikke overstige seks ganger grunnbeløpet. Har arbeidstakeren flere arbeidsgivere, gjelder begrensningen i arbeidsgiverperioden bare i forhold til den enkelte arbeidsgiver.

Når folketrygden yter sykepenger, utgjør sykepengegrunnlaget per dag 1/260 av sykepengegrunnlaget per år.

Merk! Fra 1. mai 2004 er grunnbeløpet (G) på 58 778 kroner. Det betyr at du fra folketrygden maksimalt kan motta ytelser per måned tilsvarende en årsinntekt på 352 668 kroner (6G) fra folketrygden.

En årsinntekt under en halv G – 29 389 kroner – gir ikke rett til sykepenger fra folketrygden (gjelder ikke for sykepenger i arbeidsgiverperioden).

Må ha vært aktiv i fire uker

For å ha rett til sykepenger må arbeidstakere og næringsdrivende ha vært ansatt eller i yrkesaktivitet i minst fire uker umiddelbart før han eller hun ble arbeidsufør (opptjeningstid).

Denne regelen rammer også ansatte

som tar en pause mellom to jobber, og kan slå sterkt ut ved langvarig sykdom. Tar du fri en langhelg mellom to jobber, står du uten rettigheter hvis uhellet skulle være ute. Du må først opptjene deg nye rettigheter i folke-trygden.

Ansatte i sin første jobb har ikke opptjent rettigheter tidligere. Ved en ulykke eller sykdom i løpet av de første fire ukene i jobb, står denne arbeidstakeren uten rettigheter i forhold til sykelønnsordninger.

Strammere regler ved sykmelding

Fra 1. juli 2004 ble det innført nye regler ved sykmelding. Den sykmeldte skal være i arbeidsrelatert aktivitet. Arbeidsgiveren skal utarbeide en oppfølgingsplan for å få den sykmeldte raskest mulig tilbake til arbeid. Formålet med de nye reglene er å få ned sykefraværet. Lovendringen er en oppfølging av avtalen om et inkluderende arbeidsliv.

Hovedpunktene i den nye loven er: Sykmeldingsattesten erstattes av en ny attest: «Medisinsk vurdering av arbeidsmuligheter ved sykdom».

Legen skal alltid vurdere om det er tungtveiende medisinske grunner til at en person skal være borte fra arbeidet, både ved førstegangs og senere sykmelding.

Den sykmeldte skal så tidlig som mulig prøve seg i arbeidsrelaterte aktiviteter, enten med gradert sykmelding eller aktiv sykmelding. Inaktivitet utover åtte uker skal være medisinsk begrunnet.

Ved sykmelding ut over åtte uker uten at den sykmeldte er i arbeidsrelatert aktivitet, skal legen sende en «utvidet legeerklæring». Denne skal dokumentere at det er medisinske grunner som er til hinder for aktivitet.

Der årsaken til manglende aktivitet ikke kommer inn under unntakene i loven, skal sykepengene stoppes.

Arbeidstakernes plikt til å medvirke til avklaring av funksjonsevne presiseres i loven.

Er en arbeidstaker fortsatt sykmeldt, skal trygdeetaten senest etter 12 uker etter spørre oppfølgingsplanen som arbeidsgiveren skal utarbeide i samarbeid med arbeidstakeren, etter arbeidsmiljøloven.

Unnlater arbeidsgiveren å etterkomme denne anmodningen, kan trygdeetaten ilegge en tvangsmulkt.

Næringsdrivende/frilansere

For personer som ikke har et arbeidsforhold, skal trygdekontoret senest ved 12 ukers sykmelding vurdere om de medisinske vilkår er oppfylt, vurdere tiltak og fatte et skriftlig vedtak om fortsatt rett til sykepenger.

Aktiv sykmelding skal forbeholdes tilfeller der den sykmeldte ikke kan utføre sine vanlige arbeidsoppgaver.

Kan den sykmeldte utføre en del av sine vanlige arbeidsoppgaver ved å arbeide redusert tid, eller ved å bruke lenger tid på å utføre oppgavene, skal det brukes gradert sykmelding.

Tidsbegrensningen for aktiv sykmelding reduseres fra 12 uker til fire uker i enklere tilfeller, og til åtte uker dersom rehabilitering eller tilrettelegging tar lengre tid. Både fire-ukers og åtte-ukers perioder kan forlenges etter vedtak fra trygdeetaten.

Sykepenger til næringsdrivende

Er du selvstendig næringsdrivende, har du rett til sykepenger med 65 prosent av sykepengegrunnlaget (opp til 6G) fra 17. sykedag. Som hovedregel må du ha vært i arbeid i minst fire uker umiddelbart før du ble arbeidsufør, og du må tjene minst halvparten av folketrygdens grunnbeløp per år.

Sykepengegrunnlaget

Sykepengegrunnlaget fastsettes ut fra tidligere års personinntekt. Det er altså

ikke omsetningen i næring som teller. Vanligvis er det gjennomsnittet av de tre siste årene som brukes.

Er din virksomhet varig endret, slik at årsinntekten avviker med mer enn 25 prosent av gjennomsnittet, blir sykepengene fastsatt ved skjønn, ut fra den inntekt du kan godtgjøre på det tidspunktet du ble sykmeldt. Dette gjelder også hvis du ikke har pensjonspoeng for de tre siste årene på grunn av for lav inntekt, eller fordi du ble yrkesaktiv i løpet av de siste tre årene. Du bør altså være aktiv med dokumentasjon av aktuell inntekt hvis du tjener mer enn før, og blir sykmeldt.

Merk! I og med at du som næringsdrivende i utgangspunktet bare får 65 prosent av sykepengegrunnlaget, får du maksimalt sykepenger tilsvarende rundt 230 000 kroner på årsbasis, i stedet for rundt 352 000.

Frivillig forsikring

Ønsker du å ha rett til sykepenger også de første 16 dagene, og eventuelt 100 prosent av sykepengegrunnlaget i stedet for 65 prosent, kan du tegne frivillig forsikring for tilleggssykepenger for næringsdrivende. Det gjør du på trygdekontoret.

Premien for næringsdrivende i 2004 er på 1,8 prosent for å få sykepenger (65 prosent av inntekten opp til 6G) fra og med 1. sykedag, 8,7 prosent for å få sykepenger (100 prosent av årsinntekten opp til 6G) fra og med 1. sykedag, ev. 3,0 prosent for å få sykepenger (100 prosent av årsinntekten opp til 6G) fra og med 17. sykedag.

Tips! Forsikring med 100 prosent ytelse – enten fra dag 1 eller fra dag 17 – omfatter også fødselspenger, adopsjonspenger og svangerskapspenger. For fødsels- og adopsjonspenger må forsikringen være tegnet minst ti måneder før fødselen eller adopsjonen. For svangerskapspenger gjelder bestemmelsen om fire ukers opptjeningstid.

Tips! Vil du ha slik frivillig forsikring, lønner det seg å ordne med den raskt etter at du er blitt næringsdrivende.

Sykepenger til frilanser med lønshonorarer

Med frilanser menes i folketrygdloven enhver som utfører arbeid eller oppdrag utenfor tjeneste for lønn eller annen godtgjørelse, uten å være selvstendig næringsdrivende. Et vilkår for rett til sykepenger er at du har jevnlig inntekt av oppdrag utenfor tjeneste.

Med frilansinntekt har du rett til sykepenger med 100 prosent av sykepengegrunnlaget (opp til 6G) fra 17. sykedag.

Sykepengegrunnlaget

Sykepengegrunnlaget fastsettes ut fra tidligere års personinntekt. Vanligvis er det gjennomsnittet av de tre siste årene som brukes. Men er din virksomhet varig endret, slik at årsinntekten avviker med mer enn 25 prosent av gjennomsnittet av pensjonspoengtallene, blir sykepengene fastsatt ved skjønn, ut fra den inntekt du kan godtgjøre på det tidspunktet du ble sykmeldt.

Frivillig forsikring

Vil du ha rett på sykepenger (100 prosent av grunnlaget) også de første 16 dagene, kan du tegne frivillig forsikring for tilleggssykepenger for oppdragstakere/frilansere. Det gjør du på trygdekontoret. Premien i 2004 er på 3,5 prosent av årsinntekten, maksimalt av 6G.

Merk! Du kan ikke tegne slik forsikring hvis du også har næringsinntekt, og dermed har rett til å tegne forsikring for tilleggssykepenger som selvstendig næringsdrivende.

Frilansere har rett til fødselspenger eller adopsjonspenger også i de 16 første dagene av permisjonstiden, og trenger derfor ikke å forsikre seg for å få disse ytelsene.

Kombinerte inntekter: arbeidstaker, frilanser, næringsdrivende

Det lønner seg å også være arbeidstaker

Sett i forhold til sykepengereglene, er det mange fordeler ved at ett av bena du står på, er en deltidsstilling som fast ansatt (ev. i eget AS, se nedenfor). Det ser du av hovedreglene for medlemmer i folketrygden med kombinerte inntekter.

Arbeidstaker og frilanser

Har du på sykmeldingstidspunktet inntekt både som arbeidstaker og som frilanser, ytes det sykepenger etter be-

stemmelsene for arbeidstakere. Inntekt som frilanser regnes med bare dersom aktuell ukeinntekt som arbeidstaker avviker mer enn 25 prosent fra samlet pensjonsgivende årsinntekt.

Arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende

Har du på sykmeldingstidspunktet inntekt både som arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende, ytes det sykepenger etter bestemmelsene for arbeidstakere.

Sykepengene fastsettes enten ut fra a) den aktuelle ukeinntekten (stort sett de siste fire ukene) eller ut fra b) den pensjonsgivende årsinntekten.

For differansen mellom inntekt etter alternativ b) og inntekt etter alternativ a) gjelder bestemmelsene for selvstendig næringsdrivende.

Selvstendig næringsdrivende og frilanser

Har du inntekt som selvstendig næringsdrivende og som frilanser på sykmeldingstidspunktet, ytes det sykepenger etter bestemmelsene for selvstendig næringsdrivende.

Arbeidstaker, selvstendig næringsdrivende og frilanser

Har du på sykmeldingstidspunktet inntekt både som arbeidstaker, som selvstendig næringsdrivende og som frilanser, vil du få sykepenger etter bestemmelsene for arbeidstakere.

Sykepengegrunnlaget fastsettes etter de bestemmelsene som gjelder når du har inntekt både som arbeidstaker og som selvstendig næringsdrivende (se ovenfor).

Sykepenger til arbeidstaker/ansatt i eget AS

For den som driver virksomheten sin ut fra eget AS, kan formaliteter være avgjørende for sykepengerrettighetene.

Er du ansatt i eget AS, og dermed mottar lønn (som AS-et betaler arbeidsgiveravgift av), har du samme rett som andre lønnstakere: Sykepenger ut fra 100 prosent av grunnlaget (opp til 6G). De første 16 dagene dekkes av arbeidsgiveren, deretter overtar folketrygden. I tillegg har du rett på feriepenger av sykepengene.

Merk! Siden det er ditt eget AS som er arbeidsgiver og som dermed betaler sykepenger for de første 16 dager, går egentlig disse pengene ut fra din egen

lomme. Men små arbeidsgivere – som vi sier at ditt AS er i denne sammenheng – kan forsikre seg mot dette sykepengeansvaret. Betingelsen er at AS-et har samlede lønnsutbetalinger som (2004) ikke overstiger 2,3 millioner kroner.

Er du registrert som ansatt i Arbeidstakerregisteret (administreres av trygdekontoret), er dine sykepengerrettigheter helt klare, og de reduseres ikke, selv om du også har næringsinntekt. Det er arbeidsgiveren – altså ev. ditt eget AS – som i tilfelle registrerer deg.

De vanlige reglene for arbeidstakere gjelder.

Tips! Jobber du som frilanser (eventuelt for eget AS) med lønns-honorarer, altså uten å være ansatt, blir dine sykepengerrettigheter redusert dersom du også er næringsdrivende (se ovenfor).

Svangerskap, fødsel, adopsjon Svangerskapsenger

Svangerskapsenger gis dersom det er forhold på arbeidsplassen som kan skade fosteret og omplassering ikke er mulig for arbeidsgiver. Det gjelder for eksempel arbeid som er fysisk slitsomt eller stressende, eller arbeid med kjemiske stoffer.

Det er legen/jordmoren som skal vurdere om arbeidet kan skade fosteret. Stønaden tilsvare beløpet som gis i fødselsenger.

Denne perioden kommer i tillegg til fødselsengerperioden.

Tips til arbeidsgiver: spar sykepenger
Mange gravide må sykmeldes i løpet av svangerskapet. Du kan slippe utgifter til sykepenger i arbeidsgiverperioden ved at det utbetales svangerskapsenger fremfor sykepenger. Er du arbeidsgiver, slipper du dermed å betale de første 16 dagene med sykepenger til den ansatte, hvis det hadde vært alternativet.

Stønaden tilsvare det den gravide har opptjent i rett til å motta i fødselsenger. Svangerskapsengerne kommer i tillegg til fødselsengerperioden. Denne stønaden kan også utbetales delvis, hvis det er nok at den gravide jobber redusert tid.

Trygden betaler også for næringsdrivende gravide

Også selvstendig næringsdrivende som selv er gravide har rett til svangerskapsenger. Dermed slipper de å betale de første 16 dagene de må være borte fra jobben fra egen lomme – hvis kriteriene ellers er oppfylt.

Merk! Kan du ikke arbeide under svangerskapet fordi du er syk, har du rett til sykepenger.

Fødselsenger

Fødselsenger gis til de som har vært i arbeid i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden starter.

Som tid med inntektsgivende arbeid regnes også den tiden du har mottatt sykepenger, fødselsenger, svangerskapsenger, adopsjonsenger, arbeidsledighetstrygd, avtjening av militær- eller siviltjeneste eller obligatorisk sivilforsvarstjeneste, men ikke den tiden du har mottatt atferds- eller rehabiliteringsenger.

I tillegg kan perioder med lønn fra arbeidsgiver under utdanningspermisjon og perioder med løpende etterlønn tas med.

Du må ha hatt en pensjonsgivende inntekt som på årsbasis tilsvare minst halvparten av folketrygdens grunnbeløp. (I 2004 utgjør dette 29 070 kroner.)

Stønaden tilsvare vanligvis full års-lønn begrenset til 6G for arbeidstakere og 65 prosent av antatt inntekt for selvstendige næringsdrivende.

Tips! Tidskontoordningen gjør det mulig å forlenge stønadstiden ved å kombinere delvis gjenopptakelse av arbeidet i kombinasjon med fødselsenger. Mer info: Trygde-etaten.

Fedrekvoten

Når begge foreldrene har opptjent rett til fødselsenger og moren har arbeidet i minst halv stilling før fødselen, er fire uker av stønadsperioden forbeholdt faren.

Fedrekvoten skal sammenlagt utgjøre fire uker. Faren trenger ikke å ta ut permisjonen i sammenheng.

Adopsjonsenger

Adopterer du barn under 15 år, har du rett til adopsjonsenger etter de samme

vilkårene som gjelder for fødselsenger.

Du må altså ha vært i arbeid i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden starter.

Stønaden tilsvare vanligvis full års-lønn begrenset til 6G for arbeidstakere og 65 prosent av antatt inntekt for selvstendige næringsdrivende. Perioden for adopsjonsenger er 39 uker med full lønn eller 49 uker med 80 prosent lønn. Fire uker er forbeholdt faren.

Foreldrene kan dele stønadsperioden mellom seg. Dersom moren ikke har rettigheter, kan faren på visse vilkår ta permisjon på inntil 29 uker med full lønn eller 39 uker med 80 prosent lønn.

Tips! Tidskontoordningen gjør det mulig å forlenge stønadstiden ved å kombinere delvis gjenopptakelse av arbeidet i kombinasjon med adopsjonsenger. Mer info: Trygde-etaten.

Forskjellige spørsmål

Engangsstønad ved fødsel og adopsjon

Er vilkårene for å få fødsel- eller adopsjonsenger ikke oppfylt, blir det gitt en engangsstønad på 33 584 kroner for hvert barn dersom moren er medlem i folketrygden på fødselstidspunktet.

Engangsstønaden er skattefri.

Beregning av svangerskapsenger, fødselsenger og adopsjonsenger
Svangerskapsenger, fødselsenger og adopsjonsenger blir som hovedregel beregnet på samme måte som sykepenger. Det blir ikke gitt stønad for den delen av inntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet – fra 1. mai 2004 utgjør dette 352 668 kroner.

Fødselsengerne er skattbar inntekt på linje med vanlig lønn.

Dagpenger ved arbeidsløshet

Blir du arbeidsløs, har du rett på dagpenger fra folketrygden. Dagpengene (arbeidsløshetstrygd) tilsvare ca. 62 prosent av siste års arbeidsinntekt opp til 6G. Maksimalbeløpet ligger (fra 1. mai 2004) på 229 320 kroner i året, eller 882 kroner dagen, fem dager i uka, i 52 uker.

For å ha rett på dagpenger, må du ha

NTFs Gjensidige Sykeavbruddskasse

I sykeperioden løper imidlertid også faste utgifter. Tannlegeforeningen har for sine medlemmer opprettet en Gjensidig Sykeavbruddskasse som også gir dekning for faste utgifter som påløper under sykefravær. Medlemskap må i utgangspunkt tegnes før fylte 40 år.

Medlemmet velger selv dekningsgrad (fra kr 170 583 til kr 1 023 498 på årsbasis), og premien varierer med ytelsen størrelse.

Opplysninger om Sykehjelpsordningen for tannleger og NTFs Gjensidige Sykeavbruddskasse fås ved henvendelse til NTFs sekretariat, tlf. 22 54 74 00, telefaks 22 55 11 09 eller e-post: tannlegeforeningen@tannlegeforeningen.no.

Sykehjelpsordningen for tannleger

Alle tannleger som utøver tannlegeyrket her i riket, er omfattet av Sykehjelpsordningen for tannleger. Ordningen som finansieres gjennom tilskudd fra folketrygden, yter etter 14 karensdager sykehjelp til medlemmer som er 100% arbeidsuføre. Ordningen administreres av Den norske tannlegeforening. Sykehjelp ytes for inntil 300 dager for samme sykdom. Sykehjelpen utgjør kr 400 per dag. Til fradrag i utbetalingen kommer lønn/pensjonsinntekt i sykeperioden.

Knut S. Kjølstad

hatt en pensjonsgivende inntekt på minst 1,5 G (kr 87 209) forrige kalenderår, ev. ha tjent 4,5G i løpet av de tre foregående år (ca. kr 260 000).

Det kreves at du er uforskyldt oppsagt, har tapt minst 50 prosent av arbeidstida som følge av arbeidsløshet, er reell arbeidssøker (er arbeidsfør og har helse til å arbeide), er arbeidsvillig, sier ja til å delta på arbeidsmarkedstiltak, står registrert som arbeidssøker hos aetat (arbeidskontoret) og følger rutineene med søknader, meldekort, rapporter osv.

Dagpenger til frilansere og ansatte *Frilansere*

For at en frilanser med lønnsinntekt (ikke-ansatt lønnstaker) skal få dagpenger ved arbeidsløshet, er kravet at det både foreligger tapt arbeidsinntekt og et fall i vanlig arbeidstid med minst 50 prosent.

Merk! Det er altså fall i arbeidstid som må utgjøre minst 50 prosent. Det er ikke nok at tap av inntekt er så stort.

Tips! Enkelte frilansere forteller om stor motvilje hos enkelte saksbehandlere på aetat mot å innse at også en lønnsfrilanser kan komme i reell arbeidsløshet i perioder. Ta med god dokumentasjon når du møter opp, og ikke gi deg.

Ventetid før dagpenger ytes: Fem dager.

Dagpenger opptjent i 2003 og senere gir ikke ferietillegg.

Arbeidstaker/ansatt i eget AS

Driver du eget AS, og du har mottatt lønn som ansatt i selskapet, eller lønshonorarer som frilanser i eget AS, kan

du ha rett til dagpenger dersom mangel på arbeid gjør at selskapet ikke kan utbetale lønn. Ta øyeblikkelig kontakt med arbeidsformidlingen dersom dette kan bli aktuelt, for å avklare eventuelle rettigheter i ditt tilfelle.

Dagpenger til næringsdrivende

Næringsinntekt gir uansett ingen rettigheter til dagpenger. Men næringsdrivende over 64 år som har lagt ned sin virksomhet og som ikke kan forventes å fortsette med næringsdriving, har rett på dagpenger. Næringsinntekten teller da med i dagpengegrunnlaget. Grunnlaget skal være på minst 3G (kr 176 334), som gir minst 107 564 kroner i dagpenger.

Det er også et krav at den næringsdrivende har oppnådd pensjenspoeng for minst tre av de siste fem årene.

Yrkesskade

Yrkesskadeforsikring

En arbeidsgiver er forpliktet til å tegne yrkesskadeforsikring for alle ansatte. Dette omfatter ikke frilansere. De må altså enten tegne forsikring som dekker skader og ulykker under arbeid, eller søke seg forsikret gjennom en hovedopdragsgiver.

Yrkesskadeforsikringen for ansatte omfatter alle som utfører arbeid for sin arbeidsgiver. Skaden må ha skjedd eller sykdommen må være påført mens arbeidstakeren er i arbeid på arbeidsteden i arbeidstida.

Ytelser ved yrkesskade

Folketrygden har ytelser ved yrkesskade (personskade, sykdom, dødsfall ved arbeidsulykke) under utøvelse av virksomhet. Reglene dekker ikke frilansere og næringsdrivende. Men både frilansere og næringsdrivende kan tegne for-

sikring for minst ett år om gangen på trygdekontoret. Premien – 0,4 prosent av forventet årsinntekt, som fastsettes i samråd med søkeren – betales forskuddsvis hvert år.

Det skal ikke betales premie av inntekter som overstiger 12G.

Sykepenger ved yrkesskade

Til den som er arbeidsufør på grunn av en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13 i folketrygdloven, ytes det sykepenger etter følgende særbestemmelser:

– Vilkåret om opptjeningstid gjelder ikke.

– Sykepenger ytes minst ut fra det sykepengegrunnlaget vedkommende hadde på skadetidspunktet.

– Ved tilbakefall ytes det sykepenger som minst svarer til uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønning ved yrkesskade, til en person som mottar eller har mottatt slike ytelser.

– Ved arbeidsuførhet som skyldes yrkesskade medlemmet er påført som militærperson, ytes det også ved tilbakefall sykepenger.

– Sykepenger utbetales under opphold utenfor Norge.

– Sykepenger fra trygden ytes i opptil 248, 250 eller 260 dager.

Råd og veiledning

På trygdekontoret får du opplysninger om andre stønadsordninger i folketrygden. Trygdekontoret formidler også kontakt med arbeidskontor, sosialkontor og andre offentlige kontorer.

Spørsmål om rettigheter og plikter kan du rette til det lokale trygdekontoret.

Det ligger også svært mye nyttig informasjon på www.trygdeetat.no.